

Corona og entreprenørens ret til tid og penge

Udgangspunktet i dansk ret er, at entreprenøren skal levere sine ydelser i overensstemmelse med aftalen med bygherren, herunder til den aftalte tid.

Entreprenøren vil dog i visse tilfælde have ret til tidsfristforlængelse. Dette gælder fx, hvis en forsinkelse kan henføres til en af følgende begivenheder (se fx AB 92 § 24, stk. 1, og AB 18 § 39, stk. 1):

- Bygherrens forhold
- Force majeure
- Offentligt påbud eller forbud (som ikke kan bebrejdes entreprenøren)

Ovennævnte muligheder for tidsfristforlængelse antages også at gælde, selvom AB (fx AB 92 eller AB 18) ikke er aftalt mellem bygherre og entreprenør.

Entreprenøren har bevisbyrden for, at han har ret til tidsfristforlængelse, herunder for at den påberåbte begivenhed rent faktisk også har medført forsinkelse (populært kaldet "kritisk vej"). Det er derfor **meget vigtigt**, at entreprenøren sikrer sig den nødvendige dokumentation.

Tilsvarende har bygherren bevisbyrden, hvis bygherren ønsker at påberåbe sig retten til tidsfristforlængelse, fx hvis forsinkelse som følge af for sent fremkomne bygherreleverancer efter bygherrens opfattelse kan henføres til en "force majeure"-begivenhed. Se fx AB 92 § 26, stk. 1, og AB 18 § 42, stk. 1.

Mener entreprenøren at være berettiget til tidsfristforlængelse, skal entreprenøren *snarest muligt* gøre bygherren opmærksom herpå (reklamation). Se fx AB 92 § 24, stk. 3, og AB 18 § 39, stk. 4. Tilsvarende gælder for bygherren. Se fx AB 92 § 26, stk. 3, og AB 18 § 42, stk. 4.

Har entreprenøren ret til ekstra tid, vil entreprenøren *efter omstændighederne* også kunne gøre et forsinkelseserstatningskrav (fx for dokumenterede forøgede byggepladsomkostninger) gældende.

Muligheden for forsinkelseserstatning kan komme på tale, hvis forsinkelsen konkret må henføres til "bygherrens forhold" eller et "offentligt påbud eller forbud". Se fx AB 92 § 27, stk. 1 og 2, og AB 18 § 43, stk. 1 og 2.

Kan et berettiget krav på tidsfristforlængelse henføres til en "force majeure"-situation, vil entreprenøren dog ikke kunne gøre et forsinkelseserstatningskrav gældende. Se fx AB 92 § 27, stk.3, og AB 18 § 43, stk. 1 og 3.

Force majeure og coronavirussen

Ved "force majeure" forstås en udefrakommende ekstraordinær begivenhed, som hverken bygherren eller entreprenøren er herre over, og som hindrer opfyldelsen af aftalen.

Generelt skal der ganske meget til, før en begivenhed kan betegnes som "force majeure".

Spørgsmålet er, om coronavirussen (COVID-19) kan karakteriseres som "force majeure"?

WHO erklærede den 30. januar 2020, at coronavirussen udgør en international sundhedskrise.

Den 2. marts 2020 anbefalede Sundhedsstyrelsen, at borgere, der kom til Danmark fra det, Udenrigsministeriet definerede som såkaldte "særlige risikoområder" ("røde områder") (fx Kina og regioner i Norditalien), skulle blive hjemme i 2 uger fra hjemkomsttidspunktet.

[Læs Sundhedsstyrelsens spørgsmål og svar om coronavirus.](#)

Sundhedsstyrelsen udgav den 10. marts 2020 en rapport om "risikovurdering, strategi og tiltag ved COVID-19-epidemi i Danmark". Af rapporten fremgår bl.a. følgende:

"Ud fra den viden der aktuelt findes om de kliniske forløb af COVID-19 vurderes at 80 % har mild til moderat sygdom og 15% vil have sygdom, der medføre behov for sygehusbehandling og 5 % vil have behov for intensiv sygehusbehandling. Dette betyder, at 11.200 patienter forventes at have behov for indlæggelse over hele epidemiperioden, hvoraf 2.800 forventes at få behov for intensiv behandling."

Den 11. marts 2020 bekendtgjorde WHO, at coronavirussen må anses for en egentlig pandemi, dvs. en verdensomspændende epidemi.

Statsminister Mette Frederiksen afholdt den 11. marts 2020 pressemøde, hvor hun gav udtryk for, at Danmark som følge af coronavirussen står i en "ekstraordinær situation", og at "vi står på ubetrådt land..., som ikke ligner noget, vi har prøvet før".

Statsministeren meddelte i konsekvens heraf bl.a. følgende:

- Alle **offentligt ansatte**, der ikke varetager kritiske funktioner, sendes hjem fra arbejde fra fredag 13. marts 2020 og foreløbigt to uger. De hjemsendte skal så vidt muligt arbejde hjemmefra.
- Alle **skoler og dagtilbud** lukkes fra på mandag den 16. marts 2020 og to uger frem, idet skoler og dagtilbud dog vil blive holdt åbne til de forældre, der ikke kan finde en anden løsning ("nødpasning").
- Alle **private arbejdsgivere** opfordres kraftigt til at sikre, at flest mulige medarbejdere arbejder hjemmefra, afspadserer eller afholder ferie.
- Vi skal **begrænse anvendelse af kollektiv trafik**.
- Der opfordres til, at man **ikke samler flere end 100 mennesker indendørs**.
- Vi har en meget stor **forpligtelse til især at hjælpe de svageste i vores samfund, de mest sårbare, mennesker med kroniske sygdomme, kræftpatienter, de ældre**.

[Læs hvad Statsministeren præcist sagde på pressemødet den 11. marts 2020.](#)

I tråd med Statsministerens udmelding på pressemødet meldte Erhvervsministeriet bl.a., at "alle private arbejdsgivere opfordres til at sikre, at flest muligt arbejder hjemmefra, afspadserer eller afholder ferie under iagttagelse af opretholdelse af kontraktmæssige forpligtelser, f.eks. eksport og leverancer."

[Se Erhvervsministeriets meddelelse af 11. marts 2020 her.](#)

På et pressemøde den 12. marts 2020 konkretiserede Børne- og undervisningsminister Pernille Rosenkrantz-Theil nærmere, hvem der er berettiget til såkaldt "nødpasning". Det drejer sig bl.a. om børn (fra 0 til 9 år) af forældre, der har private jobs og ikke er hjemsendt og ikke har andre muligheder for pasning.

Børne- og undervisningsministeren påpegede dog samtidig, at det ikke kunne afvises, at der fra kommune til kommune ville kunne være forskel på, hvem der kunne tilbydes "nødpasning".

[Læs nærmere om "nødpasning" her.](#)

Ligeledes den 12. marts 2013 kom Sundhedsstyrelsen med bl.a. følgende nye anbefaling til den danske befolkning i anledning af coronavirussen:

"Nye anbefalinger
[...]

Hvis du har hoste, let feber eller forkølelse – bliv hjemme, indtil du er rask."

Styrelsen kom samtidig med 5 gode råd til beskyttelse, herunder et råd om at "**begræns(e) den fysiske kontakt**".

Statsministeren afholdt den 13. marts 2020 endnu et pressemøde, hvor hun bl.a. meddelte, at den danske grænse ville blive lukket fra lørdag den 14. marts 2014 2020, kl. 12.00, og foreløbigt frem til og med den 13. april 2020.

Lukningen af grænsen betyder, at indrejse til Danmark alene kan ske, såfremt der foreligger et *anerkendelsesværdigt formål*. Godstransporten bliver ikke omfattet af lukningen.

Der foreligger fx et *anerkendelsesværdigt formål* i følgende situationer:

- Personer, der bor eller arbejder i Danmark, herunder selvstændige erhvervsdrivende, der udfører arbejde i Danmark.
- Personer med en gyldig arbejdstilladelse, herunder også personer, der endnu ikke har udnyttet deres arbejdstilladelse og hvis indrejse sker for at arbejde i Danmark.
- Personer, der skal levere varer eller tjenesteydelser til/i Danmark.

Den 15. marts 2020 afholdt Statsministeren igen pressemøde, hvor hun gav udtryk for, at "*vi hele tiden [er] i en hårdfin balance, mellem at begrænse smittespredning så godt som overhovedet muligt, uden at sætte Danmark i stå.*"

Statsministeren afholdt den 17. marts 2020 et nyt pressemøde, hvor fremhævede, at "*Europa er hårdt ramt*", og at "*vi står på ukendt land.*"

I forlængelse heraf meddelte Statsministeren, at der fra onsdag den 18. marts 2020, kl. 10, udstedes et midlertidigt forbud mod at forsamle sig mere end 10 personer til "*offentlige arrangementer, begivenheder og aktiviteter*" (både inde og ude). Det blev efterfølgende præciseret, at forbuddet også gælder "*private*" arrangementer, begivenheder og aktiviteter (men ikke arbejdspladser). Forbuddet gælder foreløbigt til og med den 30. marts 2020.

Statsministeren opfordrede samtidig "*på det kraftigste*" til, at man også i privat-regi undlod at forsamle sig mere end 10 personer (både inde og ude).

På samme pressemøde udtalte Sundheds- og ældreminister Magnus Heunicke, at "*vi kan konstatere, at epidemien er i gang i Danmark*"

Endelig opfordrede repræsentant fra Udenrigsministeriet på pressemødet på det kraftigste til, at alle borgere, der kommer hjem til Danmark fra rejser i udlandet, bliver "*hjemme i 14 dage efter hjemkomsten*", og dette uanset hvilket land hjemrejsen sker fra. Denne kraftige opfordring gælder – ifølge ministeriets hjemmeside – også for udlændinge, der indrejser i Danmark, medmindre der er tale om "*regelmæssig pendling*" til og fra arbejde.

Den 18. marts 2020 blev der afholdt pressemøde med deltagelse af Finansminister Nicolai Wammen og Erhvervsminister Simon Kollerup. På pressemødet blev en corona-afledt økonomisk hjælpepakke til mindre virksomheder (under 10 ansatte), herunder "*den lille tømrer*", præsenteret. Hjælpepakken havde opbakning fra alle Folketingets partier.

Finansministeren indledte pressemødet med bl.a. følgende:

"Sandheden er, at ingen af os har nogensinde har stået i en situation, som denne her. Vi har faktisk aldrig oplevet noget, der bare minder om det. Det er helt ekstraordinært."

Ligeledes den 18. marts 2020 udsendte Økonomistyrelsen en nyhed vedrørende offentlige indkøb i lyset af corona. Af denne nyhed fremgår følgende (understreget her):

"Er der tale om force majeure?"

[...]

Det er vurderingen, at visse leverandører til staten vil kunne påberåbe sig, at manglende eller forsinket levering skyldes force majeure, hvilket vil betyde, at de ikke kan gøres ansvarlige for den misligholdelse, som dette kan føre til. Det vil dog i sagens natur afhænge af den specifikke leverance.

[...]

Hvad gør vi, hvis leverandøren ikke kan levere en vare eller ydelse?

Regeringen har meldt ud, at den ønsker at understøtte virksomheder og lønmodtagere i den ekstraordinære situation, der foreligger på grund af coronavirus/COVID-19.

Konkret betyder det, at statslige institutioner opfordres til at udvise fleksibilitet, hvis leverandøren fx leverer forsinket som følge af coronavirus/COVID-19."

Den 19. marts 2020 præsenterede Finansministeren endnu en corona-afledt økonomisk hjælpepakke ("Aftale om COVID-19 initiativer"). Hjælpepakken havde opbakning fra alle Folketingets partier, og af det fælles aftalepapir fremgår bl.a. følgende (understreget her):

"Offentlige indkøb

Parterne er enige om, at det offentlige indkøb skal være med til at understøtte, at virksomhederne – og dermed lønmodtagerne – kommer godt igennem den ekstraordinære økonomiske situation som følge af COVID-19.

Aftaleparterne er på den baggrund enige om, at der til og med 31. oktober 2020 kan dispenseres fra en række bevillingsregler, der har betydning for indkøb i staten. Dispensationerne vil give mulighed for følgende:

- Forudbetale leverancer frem til 1. juli med en værdi på højst 1 mio. kr.
- Undlade af gøre misligholdelsesbestemmelser (fx krav om betaling af bod for forsinkelse), gældende over for leverandører til staten, hvis misligholdelsen kan henføres til COVID-19.
[...]

Regeringen vil gå i dialog med KL og Danske Regioner om mulighederne for en tilsvarende håndtering i kommuner og regioner. Parterne noterer sig, at KL og Danske Regioner har opfordret kommuner og regioner til at fremrykke betalinger til virksomheder. KL har endvidere opfordret kommunerne til så vidt muligt at fremrykke planlagte anlægs- og renoveringsprojekter mv."

Med henblik på at forebygge smitte blandt medarbejdere udgav Sundhedsstyrelsen den 19. marts 2020 informationsmateriale om "Gode råd om ny coronavirus til dig, der er arbejdsgiver eller personaleleder. Materialet indeholdt bl.a. en anbefaling om, at man som "arbejdsgiver understøtter Sundhedsstyrelsens generelle råd til befolkningen".

Statsministeren afholdt den 23. marts 2020 et endnu pressemøde, hvor hun annoncerede, at de tiltag, der tidligere var blevet meldt ud, herunder vedrørende hjemsendelse af offentlige ansatte, forsamlingsforbud (ved mere end 10 personer) samt lukningen af skoler og dagtilbud, ville blive forlænget til 2. påskedag, dvs. til den 13. april 2020.

Samtidig orienterede Statsministeren om, at alle tidligere udmeldte retningslinjer, herunder retningslinjen om at "holde afstand", fastholdes.

Sundhedsstyrelsen udgav ligeledes den 23. marts 2020 en status på coronavirusen samt to nye rapporter.

Den ene af disse rapporter ("Epidemiens første bølge. Status og strategi") er en opdatering af styrelsens rapport af 10. marts 2020.

Af rapportens risikovurderingsafsnit fremgår, at det forventes, at 11.600 personer vil have behov for indlæggelse over hele coronavirus-epidemiperioden, og af disse vil 2.900 forventeligt have behov for intensiv behandling. Der er således tale om en mindre stigning, set i forhold til den vurdering, som styrelsen kom med den 10. marts 2020. Styrelsen gør dog eksplicit opmærksom på, at der i risikovurderingen "ikke [er] taget højde for effekten af de mange tiltag, der er iværksat i Danmark de seneste uger for at hindre yderligere smittespredning i det danske samfund."

Udenrigsminister Jeppe Kofod holdt den 24. marts 2020 pressemøde, hvor han bl.a. gav udtryk for, "at verden lukker sig i en hast og med en kraft, som vi ikke har set nogensinde i verdenshistorien".

[Du kan finde seneste nyt fra myndighederne her.](#)

Om coronavirusen kan betegnes som "force majeure" i et givent aftaleforhold, afhænger altid af en konkret vurdering fra sag til sag. I denne vurdering må – udover ovennævnte udmeldinger fra relevante myndigheder/institutioner – bl.a. også inddrages tidspunktet for bestilling/aftaleindgåelse og det relevante aftalegrundlag, herunder eventuelle lovvalgsbestemmelser og egentlige "force majeure"-klausuler i kontrakten.

En entreprenørs (og en bygherres) påberåbelse af "force majeure" er derfor som regel forbundet med en vis *standpunktsrisiko*.

[Læs mere om "force majeure" og kontrakter i Erhvervsstyrelsens virksomhedsguide.](#)

Forsinkelse og loyalitet

Der gælder et almindeligt princip om loyalitet i entrepriseforhold.

Dette princip betyder bl.a., at entreprenøren skal orientere bygherren, hvis entreprenøren vurderer, at det må påregnes, at der vil indtræde forsinkelse. Tilsvarende orienteringsforpligtelse har bygherren over for entreprenøren. Se fx AB 18 § 39, stk. 3, og § 42, stk. 3, samt punkt 12 nedenfor i Dansk Byggeris Q&A.

Princippet betyder også, at entreprenøren skal forsøge at undgå en eventuel forsinkelse eller begrænse den, dvs. at entreprenøren har en art tabsbegrænsningspligt.

Af AB 92/ABT 93 § 24, stk. 2, AB 18 § 39, stk. 2, og ABT 18 § 37, stk. 2, fremgår således følgende (understreget her):

"Entreprenøren skal dog søge forsinkelsen undgået eller begrænset ved sådanne dispositioner, som med rimelighed kan kræves".

Ovennævnte tabsbegrænsningsbestemmelse, der også findes i AB-Forbruger § 36, stk. 1, antages – i hvert fald når der ikke er tale om rene leverancer – også at gælde, selvom et AB-dokument ikke er aftalt mellem bygherre og entreprenør. Se fx Eric Boesgaard m.fl., AB 18 for praktikere, 1. udgave, 2018, side 292 og Torsten Iversen, Entrepriseretten, 1. udgave, 2016, side 470.

Betoningen af, at entreprenørens tabsbegrænsningspligt i entrepriseforholdet har en ydre grænse, nemlig "*rimelighed*", gør, at der er en grænse for, hvor langt entreprenøren skal gå for at undgå eller begrænse en forsinkelse.

Tabsbegrænsningspligtens kerneområde er de situationer, hvor entreprenøren kan udføre sine arbejdsaktiviteter i en anden rækkefølge end oprindeligt aftalt, således at en forsinkelse mindskes eller helt hindres.

Det er ikke umiddelbart tanken med tabsbegrænsningspligten i AB 92 § 24, stk. 2/AB 18 § 39, stk. 2 m.v., at denne skal påføre entreprenøren større økonomiske omkostninger.

Om tabsbegrænsningspligten anfører professor Torsten Iversen følgende i sin karnov-lovkommentar til AB92/AB18 (understreget her):

"Pligten indebærer, at entreprenøren skal afhjælpe problemerne loyalt med de forhåndsværende resourcer, for så vidt det kan ske uden nævneværdig ulempe, risiko og omkostning."

Noget tilsvarende har Torsten Iversen anført i Entrepriseretten, 1. udgave, 2016, side 171 og i Formueretlig Emner, 9. udgave, 2019, side 116.

Bygherren har ligeledes en pligt til at søge forsinkelser undgået eller begrænset. Dette følger af AB 92/ABT 93 § 26, stk. 2, AB 18 § 42, stk. 2, og ABT 18 § 40, stk. 2, der også er udtryk for almindelig entrepriseret.

Om bestemmelsen i AB 18 § 42, stk. 2, fremgår følgende i Eric Boesgaard m.fl., AB 18 for praktikere, 1. udgave, 2018, side 322:

*"Bestemmelsen er udtryk for et almindeligt gældende princip om loyalitet i kontraktforhold og svare
til bestemmelsen i § 39, stk. 2... Pligten indebærer dog ikke, at bygherren i den forbindelse skal
påtage sig ekstraomkostninger".*

Hvorvidt entreprenøren og bygherren må siges i tilstrækkeligt omfang og inden for rimelighedens grænser at have forsøgt at undgå eller en begrænse en forsinkelse, må dog altid i sidste ende afgøres konkret fra sag til sag.

Q&A pr. 24. marts 2020

Dansk Byggeri har nedenfor forsøgt mere konkret at besvare nogle af de entrepriseretlige spørgsmål, som løbende bliver stillet i anledning af den verserende coronapandemi.

Opmærksomheden henledes imidlertid på, at der – som også påpeget af Statsministeren på pressemødet den 11. marts 2020 – er tale om en situation, som ikke ligner noget, vi har set før.

1. Hvad er "force majeure", og hvorfor er det relevant at snakke om?

Ved "force majeure" forstås en udefrakommende ekstraordinær begivenhed, som hverken bygherren eller entreprenøren er herre over, og som hindrer opfyldelsen af aftalen.

Det er Dansk Byggeris opfattelse, at den verserende coronapandemi efter omstændighederne kan betegnes som "force majeure". Om der foreligger "for majeure" vil dog altid bero på en konkret vurdering af det enkelte aftaleforhold.

En entreprenørs (og en bygherres) påberåbelse af "force majeure" er derfor forbundet med en vis *standpunktsrisiko*.

Det er relevant at overveje "force majeure", fordi hvis der foreligger en "force majeure"-situation, der forsinker entreprisen, så vil entreprenøren (og bygherren) have ret til tidsfristforlængelse. Se fx AB 92 § 24, stk. 1, og AB 18 § 39, stk. 1.

Kan et berettiget krav på tidsfristforlængelse henføres til en "force majeure"-situation, vil entreprenøren ikke kunne gøre et forsinkelseserstatningskrav gældende (fx forøgede byggepladsomkostninger). Se fx AB 92 § 27, stk.3, og AB 18 § 43, stk. 1 og 3. Populært sagt har entreprenøren "*ret til tid men ikke penge*".

Uanset om den verserende coronapandemi i det konkrete tilfælde giver entreprenøren (eller bygherren) ret til tidsfristforlængelse eller ej, må der **generelt opfordres til**, at byggeriets parter – set i forhold til den helt ekstraordinære situation Danmark og resten af verden står i – udviser fleksibilitet, forståelse og samfundssind.

På linje hermed har er Bygherreforeningen, Dansk Byggeri og Dansk Industri den 23. marts 2020 bl.a. kommet med følgende fælles anbefaling (understreget her):

"Vær tilbageholdende med at anvende misligholdelsesbeføjelser, dagbøder etc. Vi skal derfor opfordre til meget tæt dialog mellem aktørerne om årsager til afvigelser og forsinkelser som skyldes corona-epidemien. Gå i konstruktiv dialog om hvilke instrumenter der bedst afhjælper situationen, uden at nogen af parterne lider økonomisk overlast."

2. Bygherren ønsker ikke, at entreprenørens mandskab møder op på byggepladsen

Det må henregnes til "bygherrens forhold", hvis bygherren blot med henvisning til coronavirussen beder entreprenøren om ikke at møde op på byggepladsen.

En forsinkelse som følge heraf vil derfor umiddelbart give entreprenøren ret til såvel tidsfristforlængelse som forsinkelseserstatning, fx for forøgede byggepladsomkostninger.

Entreprenøren vil dog ikke kunne gøre et forsinkelseserstatning gældende, hvis bygherren kan begrundes byggestoppet i, at der foreligger en "force majeure"-situation.

Som situationen er pt., vurderes det, at bygherren som udgangspunkt ikke generelt kan påberåbe sig coronavirussen som "force majeure".

Konkrete forhold kan dog efter omstændighederne føre til, at situationen må betragtes som "force majeure", fx hvis entreprisen vedrører arbejder i særlige lokaliteter, der er i brug til fx plejehjem, hospital

eller andre sårbare samfundsgrupper, og at bygherren af denne grund ikke ønsker, at entreprenøren skal møde op.

3. Entreprenøren meddeler bygherren, at man ikke ønsker at møde op på byggepladsen

En entreprenør, der blot med henvisning til coronavirussen ikke møder op på byggepladsen, har som udgangspunkt ikke krav på tidsfristforlængelse, og det manglende fremmøde udgør derfor umiddelbart en misligholdelse.

Entreprenøren vil dog have krav på tidsfristforlængelse, hvis entreprenøren kan dokumentere, at det manglende fremmøde – og den heraf afledte forsinkelse – kan begrundes i en "force majeure"-situation.

Som situationen er pt., vurderes det, at entreprenøren som udgangspunkt ikke generelt kan påberåbe sig coronavirussen som "force majeure", og dermed undlade at møde op på byggepladsen.

I den forbindelse er der bl.a. lagt vægt på, at de danske myndigheder (endnu) ikke har opfordret til eller udstedt egentlige påbud om, at medarbejdere i private virksomheder ikke skal komme på arbejde, hvis ikke det er muligt at arbejde hjemme, at Statsministerens opfordring på pressemødet den 11. marts 2020 om ikke at forsamlere mere end 100 personer, alene vedrører "indendørs" forsamlinger, og at forbuddet mod forsamlinger på mere end 10 personer (både indendørs og udendørs), som Statsministeren annoncerede på pressemødet den 17. marts 2020, vedrører "*offentlige (og private) arrangementer, begivenheder og aktiviteter*".

Myndighedernes opfordring og forbud i forhold til forsamlinger vurderes ikke at kunne udstrækkes til arbejder på byggepladser.

Det bemærkes i forlængelse heraf, at ovennævnte forbud er udstedt med hjemmel i (den nye) § 6 i epidemiloven, der blev hastevtaget den 12. marts 2020 (ikrafttræden 16. marts 2020), jf. bekendtgørelse nr. 224 af 17. marts 2020.

Af epidemilovens § 6, stk. 1, fremgår, at Sundheds- og ældreministeren kan fastsætte regler om forbud mod afholdelse af og deltagelse i "større forsamlinger" (både indendørs og udendørs).

Af bemærkningerne til § 6, stk. 1, i lovforslag nr. 133/2020, fremgår følgende (understreget her):

"Det er umiddelbart hensigten, at grænsen skal være 100 personer, men antallet vil kunne hæves eller sænkes afhængigt af, hvad der vurderes at være nødvendigt for at forebygge eller inddæmme udbredelse af den pågældende sygdom. Det vil også skulle fastsættes, hvordan antallet af personer nærmere skal opgøres.

[...]

Reglerne om forbud vil ikke omfatte almindelig tilstedeværelse på en arbejdsplads, men vil dog kunne omfatte forsamlinger på en arbejdsplads, f.eks. fællesmøder".

[Find lovforslag nr. 133/2020 her.](#)

Konkrete forhold kan efter omstændighederne føre til, at situationen må betragtes som "force majeure", fx hvis mange af entreprenørens medarbejdere kommer i karantæne/isolation eller bliver smittede med coronavirus, og det ikke er muligt at mande op. Tilsvarende hvis mange medarbejdere – i overensstemmelse med Sundhedsstyrelsens anbefaling af 12. marts 2020 – må blive hjemme pga. symptomer på coronavirus, dvs. "*hoste, let feber eller forkølelse*", eller hvis medarbejderne netop er kommet hjem fra rejser i udlandet, og i overensstemmelse med Udenrigsministeriets opfordring af denne grund bliver hjemme for derved at undgå smittespredning. Se i øvrigt også nedenfor under punkt 5 vedrørende pasning af børn grundet lukning af (offentlige) daginstitutioner.

I vurderingen af, om corona-relateret fravær i en given situation kan betragtes som "force majeure", kan muligvis hentes en vis inspiration i den ændring af sygedagpengeloven, som blev vedtaget den 17. marts 2020. Ændringen skete alene som følge af coronavirussen.

Med loven får arbejdsgivere en udvidet ret til refusion for løn eller sygedagpenge, der bliver udbetalt for lønmodtagere, som er fraværende som følge af coronavirusen. Ligeledes får selvstændige erhvervsdrivende en udvidet ret til sygedagpenge for fravær som følge af virusen.

Efter den nye bestemmelse i sygedagpengelovens § 53 b, stk. 1, kan arbejdsgiveren få refusion fra kommunen fra første sygefraværsdag, hvis lønmodtagerens "uarbejdsdygtighed efter [sygedagpengelovens] § 7" skyldes coronavirusen, og lønmodtageren i øvrigt opfylder lovens betingelser.

Af vejledning nr. 9143/2020 af 17. marts 2020 om udvidet ret for arbejdsgiver til refusion og for selvstændige til sygedagpenge som følge af COVID-19 fremgår følgende vedrørende § 53 b, stk. 1 (understreget her):

"Der vil ikke kunne ske en konstatering af covid-19 af alle smittede. Sygemeldte, som har en realistisk formodning om, at deres sygefravær skyldes smitte med covid-19, vil ligeledes regnes for at være uarbejdsdygtige efter § 7."

Efter den nye bestemmelse i sygedagpengelovens § 53 b, stk. 2, kan arbejdsgiveren efter omstændighederne også få refusion i tilfælde af hjemsendelse af medarbejdere, "uanset at lønmodtageren ikke er uarbejdsdygtig efter § 7" (understreget her).

Det er dog en betingelse for refusion efter § 53 b, stk. 2, at "lønmodtageren ikke kan varetage sit arbejde på grund af en anbefaling fra sundhedsmyndighederne til bestemte grupper om hjemmeophold på grund af konkrete forhold i forbindelse med covid-19" (understreget her).

Af bemærkningerne til sygedagpengelovens § 53 b, stk. 2, i lovforslag nr. 135/2020, fremgår følgende (understreget her):

"Det er således en betingelse, at der er tale om, at lønmodtageren tilhører en af de grupper, hvor sundhedsmyndighederne anbefaler hjemmeophold på grund af covid-19. Det kan f.eks. være på grund af rejse i bestemte områder, hvor sundhedsmyndighederne i en periode anbefalede hjemmeophold, eller personen har opholdt sig på et bestemt sted på et bestemt tidspunkt. Bestemmelsen er ikke opfyldt, hvis arbejdsgiver f.eks. sender lønmodtageren hjem på grund af svingtende ordretilgang, eller vælger at sende sine ansatte hjem, fordi arbejdsgiver selv mener, at der er tale om smittefare. Det er også en betingelse, at lønmodtageren ikke kan varetage sit arbejde på grund af hjemmeopholdet."

[Find lovforslag nr. 135/2020 her.](#)

For at kunne påberåbe sig "force majeure" som givende ret til tidsfristforlængelse, er det under alle omstændigheder vigtigt, at entreprenøren sikrer sig den nødvendige dokumentation. Dokumentation for sygdom sker typisk i form af indhentelse af en lægeerklæring.

I den nuværende situation må det imidlertid antages at være nærmest umuligt at få en lægeerklæring vedrørende coronarelateret sygdom eller mistanke herom.

Det må i stedet **anbefales**, at entreprenøren – som minimum – foranlediger medarbejderen til på tro og love at erklære, at medarbejderens fravær skyldes en begrundet formodning for, at medarbejderen er smittet med coronavirusen, samtidig med at enhver dokumentation, der understøtter denne formodning, bør indsamles.

En fremgangsmåde med en såkaldt "tro- og loveerklæring" flugter i øvrigt med det dokumentationskrav, der som udgangspunkt stilles i henhold til de (nye) bestemmelser i sygedagpengeloven, der blev indført ved ovennævnte lovændring.

Af de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. 135/2020, fremgår således følgende (understreget her):

"Et krav om udstedelse af dokumentation fra en læge/sundhedsmyndighederne vil kunne medføre en øget belastning af sundhedsmyndighederne. Endvidere vil der ikke ske konstatering af covid-19 af alle smittede, men alene være en formodning for, at en given person er smittet. Den sygemeldte må derfor som udgangspunkt på tro og love erklære, at personen har en realistisk formodning om, at der er/var tale om covid-19."

Afslutningsvis kan det nævnes, at det ikke på forhånd kan afvises, at visse konkrete forhold – i den ekstraordinære situation Danmark står – vil kunne sidestilles med et "offentligt påbud eller forbud", som ud over tidsfristforlængelse vil berettige entreprenøren til forsinkelseserstatning, fx for dokumenterede forøgede byggepladsomkostninger.

4. Bygherren betaler – med henvisning til coronavirussen – ikke

Bygherrens hovedforpligtelse i entreprisforholdet er betalingsforpligtelsen.

Da penge er det mest generiske (almindelige), der findes, vil bygherren som det altovervejende udgangspunkt ikke kunne påberåbe sig "force majeure", herunder eventuelt coronavirussen, som grund til ikke at betale tid tiden.

[Ovenævnte flugter i øvrigt med Økonomistyrelsens udmelding af 18. marts 2020 vedrørende håndteringen af statens kontrakter.](#)

Betaler bygherren ikke rettidigt et berettiget krav, vil entreprenøren kunne kræve renter. Se fx AB 92 § 22, stk. 1 og 11, samt AB 18 § 37, stk. 2.

Entreprenøren vil ydermere – med et varsel – kunne standse arbejdet. Varslet er som udgangspunkt 5 arbejdsdage (dog 3 arbejdsdage for private bygherren, hvis AB 18/ABT 18 er vedtaget). Se fx AB 92 § 23 og AB 18 § 38.

Bygherrens manglende betaling vil desuden i yderste konsekvens berettige entreprenøren til at ophæve aftalen. Ophævelse forudsætter, at entreprenøren forinden har påtalt det forhold, der begrunder ophævelse, og har givet bygherren en frist til at rette for sig (dvs. givet bygherren mulighed for at betale). Se fx AB 92 § 41 og AB 18 § 60.

5. Entreprenørens medarbejdere bliver helt eller delvist hjemme for at passe børn

En entreprenør, der har egentlig mandskabsmangel, fordi entreprenørens medarbejdere helt (eller delvist) ikke møder på arbejde, har som udgangspunkt ikke krav på tidsfristforlængelse, hvis entreprisen forsinkes som følge heraf. Mandskabsmangel er med andre ord en entreprenørrisiko.

Entreprenøren vil dog have krav på tidsfristforlængelse, hvis entreprenøren kan dokumentere, at forsinkelse pga. af mandskabsmanglen skyldes forhold, der i den konkrete situation må betegnes som "force majeure".

Det kan i den forbindelse ikke udelukkes, at mandskabsmangel, som følge af at entreprenørens medarbejdere helt (eller delvist) bliver hjemme for at passe deres børn, fordi børnenes (offentlige) institutioner er lukkede i overensstemmelse med Statsministerens udmelding på pressemødet den 11. marts 2020, i særlige tilfælde kan betegnes som "force majeure".

Det skal dog i den forbindelse fremhæves, at der fra de danske myndigheders side ikke er krav om, at private arbejdspladser skal lukke og medarbejdere sendes hjem, og at der umiddelbart er mulighed for såkaldt "nødpasning" af børn (alderen fra 0 til 9 år), også selvom man som forældre ikke er ansat i en samfundskritisk stilling (fx sygeplejerske, læge, politi m.v.).

Videre skal fremdrages, at Statsministeren på ovennævnte pressemøde udtalte følgende:

"Vi skal minimere aktiviteten mest muligt. Men uden at sætte Danmark helt i stå. Vi skal ikke kaste Danmark ud i en økonomisk krise.

Så vi vælger ændringer i den offentlige sektor for at understøtte, at den private sektor kan fortsætte bedst muligt i længst mulig tid.

[...]

Jeg vil opfordre familierne til allerede nu at tale om, hvad der kan lade sig gøre. Om far og mor kan møde forskudt. Om naboer, venner, familie kan passe. Vi bliver nødt til at hjælpe hinanden."

6. Nedsat arbejdstempo/effektivitet på byggepladsen pga. velfærdsforanstaltninger

Træffer entreprenøren i overensstemmelse med de danske myndigheders anbefalinger/henstillinger corona-relaterede foranstaltninger på byggepladsen, der forsinker entreprisen, må entreprenøren i vidt omfang have ret til tidsfristforlængelse med henvisning til "force majeure".

Sundhedsstyrelsen anbefaler, at man "som arbejdsgiver understøtter Sundhedsstyrelsens generelle råd til befolkningen", herunder anbefalingen om at *begrænse fysisk kontakt*.

Begrænsningen af fysisk kontakt betyder ifølge Sundhedsstyrelsen bl.a., at man skal "sørge for at sidde med 1-2 meters afstand".

[Læs Sundhedsstyrelsens anbefalinger her.](#)

Sundhedsstyrelsen har desuden den 19. marts 2020 udgivet informationsmateriale om "Gode råd om ny coronavirus til dig, der er arbejdsgiver eller personaleleder". Af dette fremgår bl.a., at arbejdspladser – for at forebygge smitte blandt medarbejderne – henstilles til iværksætte bl.a. følgende tiltag:

- Afholder færre og kortere møder og sikrer fysisk afstand mellem deltagere.
- Mindsker den fysiske kontakt (håndtryk, kram og kys) og undgår sociale aktiviteter på arbejdspladsen.
- Begrænser deling af mad, og undgår buffet.

[Læs informationsmateriale fra Sundhedsstyrelsen her.](#)

Det siger sig selv, at efterlevelsen af ovennævnte anbefalinger/henstillinger kan påvirke de daglige arbejds gange m.v. på byggepladsen og dermed arbejdets fremdrift i form af nedsat tempo/effektivitet. Er dette tilfældet, vil entreprenøren, som nævnt, efter Dansk Byggeris opfattelse som udgangspunkt have ret til ekstra tid.

Anbefalingerne/henstillingerne kunne fx tænkes at få betydning i følgende situationer (ikke udtømmende):

- Ved afholdelsen af møder, herunder byggemøder, tilsynsmøder og sikkerhedsmøder
- Ved ophold i skurvogne
- Ved medarbejdernes ankomst på pladsen
- Ved samkørsel i mandskabsvogne
- Ved det daglige arbejdes tilrettelæggelse

Det er dog – som altid – en forudsætning for tidsfristforlængelse, at entreprenøren kan *godtgøre/bevise* både den corona-relaterede begivenhed, og at denne begivenhed rent faktisk også har medført forsinkelse med en aftalt termin/frist.

I den forbindelse kan entreprenøren **med fordel** fx føre en *daglig logbog*, hvori angives, hvilke eventuelle corona-relaterede begivenheder (der kan henføres til myndighedernes anbefalinger/henstillinger), der er taget på byggepladsen, og hvordan disse har påvirket planlagte arbejds fremdrift. Logbogen bør løbende sendes til bygherren til orientering og for eventuelle kommentarer.

Logbogen kan inddrages som led i den *obligatoriske registrering af spilddage*, som i AB-regi skal ske på hvert byggemøde. Se fx AB 92 § 19, stk. 3 og AB 18 § 31, stk. 2, litra c.

På byggemødet bør man desuden konkret tage stilling til, om der er grundlag for at opdatere de udarbejdede tidsplaner, herunder fx entreprenørens arbejdsplan.

Det skal i den forbindelse fremhæves, at opdatering af tidsplaner i henhold til AB 18/ABT 18 – ligesom registreringen af spilddage – udgør et obligatorisk punkt på byggemødet. Se AB 18 § 31, stk. 2, litra b, jf. §§ 13-14, og ABT 18 § 30, stk. 4, litra b, jf. §§ 13-14.

7. Entreprenørens udenlandske medarbejdere

En entreprenør, der har egentlig mandskabsmangel, har som udgangspunkt ikke krav på tidsfristforlængelse, hvis entreprisen forsinkes som følge heraf. Mandskabsmangel er med andre ord en entreprenørrisiko.

Entreprenøren vil dog have krav på tidsfristforlængelse, hvis entreprenøren kan dokumentere, at forsinkelse pga. af mandskabsmanglen skyldes forhold, der i den konkrete situation må betegnes som "force majeure"

Det kan i den forbindelse ikke udelukkes, at mandskabsmangel som følge af, at entreprenørens medarbejdere, der er bosat i udlandet (fx Polen) sinkes i at komme på arbejde i konsekvens af den indførte danske grænselukning, kan give ret til tidsfristforlængelse.

Overordnet bemærkes dog, at det på trods af grænselukningen fortsat vil være muligt for Danmark for "personer, der arbejder i Danmark, herunder selvstændige erhvervsdrivende, der udfører arbejde i Danmark". Dette skyldes, at en sådan indrejse anses for at have et *anerkendelsesværdigt formål*.

I tråd hermed fremgår følgende af "Virksomhedsguiden", der er en fælles offentlig platform administreret af Erhvervsstyrelsen:

"...personer, der bor i et andet EU/EØS land, men har arbejde i Danmark, [vil] fortsat kunne komme ind i Danmark for at arbejde".

[Læs om restriktioner på indreisen i virksomhedsguiden.](#)

Ved indrejse i Danmark skal man være indstillet på at fremvise **nødvendig dokumentation**. Dokumentation kan fx være ansættelseskontrakt eller lønsedler.

Udenrigsministeriets kraftige opfordring til udlændinge, der indrejser i Danmark, om at gå i 14 dages (egen) karantæne, gælder som udgangspunkt ikke personer, der kommer til Danmark for at arbejde. Det er dog en forudsætning, at der er tale om arbejdstagere, der *regelmæssigt pendler* til Danmark.

Af Udenrigsministeriets hjemmeside fremgår således følgende (understregt her):

"Hvordan skal man forholde sig, når man kommer hjem til Danmark?"

Udenrigsministeriet opfordrer kraftigt alle borgere, der kommer hjem fra private rejser – eller er kommet hjem inden for de sidste to uger – til at blive hjemme i 14 dage efter hjemkomst fra rejse fra udlandet. Dette gælder alene ved hjemkomst fra rejser og således ikke ved regelmæssig pendling til og fra arbejde, hvor man krydser landegrænser. Den kraftige opfordring gælder både danskere og udlændinge, der indrejser i Danmark."

Det kan skabe nogen uklarhed, hvad der nærmere ligger i "*regelmæssig pendling*", men det synes klart, at begrebet dækker *mere end blot daglig pendling* over grænsen til og fra arbejde, og at det således ikke er afgørende, hvilket EU/EØS-land (fx Polen, Litauen eller Tjekkiet) personen kommer pendlende fra, jf. "*krydser grænser*" (understregt her).

Det er i den forbindelse umiddelbart Dansk Byggeris opfattelse, at der også vil være tale om "*regelmæssig pendling*", hvis fx en polsk medarbejder arbejder 3 uger i Danmark, for derefter at tage en uge hjem til Polen (på "weekend"), for herefter at tage tilbage til Danmark igen for at arbejde i 3 uger osv.

Mulighed for at indrejse i Danmark for at arbejde, forudsætter selvsagt, at medarbejderen også rent faktisk *når til den danske grænse*, herunder at der er mulighed for den nødvendige transit gennem andre EU/EØS-lande (ikke mindst Tyskland).

I forhold til medarbejdere fra Polen fremgår specifikt følgende på Udenrigsministeriets hjemmeside:

"Kan polske statsborgere gennemrejse/transitere gennem Tyskland til og fra Polen?"

De tyske myndigheder oplyser, at polske statsborgere kan transitere igennem Tyskland til Danmark og Polen for at arbejde. Det vil være nødvendigt at kunne dokumentere ansættelse på normal vis.

Polske statsborgere kan indrejse i Danmark fra Tyskland, hvis de har et anerkendelsesværdigt formål med indrejse."

Det skal i øvrigt fremhæves, at rejser udenlandske medarbejdere – som led i deres "*regelmæssige pendling*" – tilbage til deres hjemland på et tidspunkt, hvor hjemlandet har annonceret, at tilbagevendte statsborgere vil blive sat i corona-karantæne, vil det som udgangspunkt være svært at komme igennem med et krav om tidsfristforlængelse som følge af mandskabsmangel.

I Polen gælder fx – ifølge Udenrigsministeriets hjemmeside – at indrejsende polske statsborgere skal i 14 dages karantæne, samt at de polske myndigheder normalt ved daglig kontrol vil følge op på, om karantænen overholdes. Det polske krav om karantæne har været gældende siden natten mellem lørdag den 14. marts og søndag den 15. marts 2020.

[Mere information om indrejse til Danmark fra Tyskland kan findes her.](#)

[Mere information om indrejse til Danmark fra Sverige kan findes her.](#)

[Mere information om indrejse i og udrejse af Polen her.](#)

[Mere information om indrejse i og udrejse af Litauen her.](#)

[Mere information om indrejse i og udrejse af Tjekkiet her.](#)

Afslutningsvis skal det nævnes, at det ikke kan udelukkes, at mandskabsmangel som følge af, at entreprenørens udenlandske medarbejdere – uden for den egentlige pendling-situation – er rejst tilbage til deres hjemland på grund af den verserende coronapandemi, i særlige tilfælde kan give entreprenøren ret til tidsfristforlængelse.

Det må herved i givet fald bl.a. skulle inddrages i vurderingen, om medarbejderens hjemland har opfordret sine statsborgere til at "rejse hjem", eller om hjemlandet ligefrem har evakueret sine statsborgere. Det er væsentligt at **sikre sig dokumentation** herfor.

8. Bygherrens materialer (bygherreleverancer)

Det må henregnes til "bygherrens forhold", hvis eventuelle bygherreleverancer ikke kommer frem i rette tid.

En forsinkelse som følge heraf vil derfor umiddelbart give entreprenøren ret til såvel tidsfristforlængelse som forsinkelseserstatning.

Entreprenøren vil dog ikke kunne gøre et forsinkelseserstatning gældende, hvis bygherren kan begrundede de manglende eller for sent fremkomne bygherreleverancer med, at der i den konkrete situation foreligger en "force majeure".

I den forbindelse kan det tænkes, at det efter omstændighederne må betragtes som "force majeure", fx hvis leverandøren befinder sig i et land, der er betydeligt påvirket af den verserende coronapandemi, og leverandøren af den grund ikke kan levere, eksempelvis fordi leverandørens faciliteter er blevet lukket.

Det bemærkes i forlængelse heraf, at Udenrigsministeriet på sit rejsevejledningskort tidligere opererede med såkaldte "særlige risikoområder" ("røde områder") (fx Kina eller Norditalien). Ministeriet valgte imidlertid den 17. marts 2020 at suspendere/fastfryse kortet, da det ikke længere skønnedes nødvendigt at operere med forskellige grader af risikoområder, da opfordringen nu lød, at "*man [skal] blive væk fra hele verden*".

Desuden må den corona-afledte lukning af den danske grænse, der trådte i kraft den 14. marts 2020, kl. 12.00, umiddelbart kunne betragtes som "force majeure", således at forsinkelser som følge af lukningen giver entreprenøren ret til ekstra tid. Det samme må gælde i forhold til lukningen af andre grænser, herunder andre europæiske grænser.

9. Entreprenørens materialer

Det giver som udgangspunkt ikke entreprenøren ret til ekstra tid, at de materialer, som entreprenøren skal levere til arbejdets færdiggørelse, er forsinkede.

Entreprenøren vil dog have krav på tidsfristforlængelse, hvis entreprenøren kan dokumentere, at svigtende materialeleverancer – og den deraf afledte forsinkelse – konkret kan begrundes i en "force majeure"-situation.

I den forbindelse kan det tænkes, at det efter omstændighederne må betragtes som "force majeure", fx hvis leverandøren befinder sig i et land, der er betydeligt påvirket af den verserende coronapandemi, og leverandøren af den grund ikke kan levere, eksempelvis fordi leverandørens faciliteter er blevet lukket.

Det bemærkes i forlængelse heraf, at Udenrigsministeriet på sit rejsevejledningskort tidligere opererede med såkaldte "særlige risikoområder" ("røde områder") (fx Kina eller Norditalien). Ministeriet valgte imidlertid at den 17. marts 2020 at suspendere/fastfryse sit kort, da det ikke længere skønnedes nødvendigt at operere med forskellige grader af risikoområder, da opfordringen nu lød, at "*man [skal] blive væk fra hele verden*".

Desuden må den corona-afledte lukning af den danske grænse, der trådte i kraft den 14. marts 2020, kl. 12.00, umiddelbart kunne betragtes som "force majeure", således at forsinkelser som følge af lukningen giver entreprenøren ret til ekstra tid. Dette samme må gælde i forhold til lukningen af andre grænser, herunder andre europæiske grænser.

10. Hvad hvis byggesagsbehandlingen forsinkes?

Det er som udgangspunkt bygherren, der skal stå for de nødvendige myndighedsgodkendelser af projektet, herunder byggetilladelse. Se fx AB 92 § 13 og AB 18 § 20.

Forsinkelse med myndighedsgodkendelser må derfor henregnes til "bygherrens forhold", som vil kunne give entreprenøren ret til ekstra tid og efter omstændighederne forsinkelseserstatning.

I totalentreprisesituationen er det (derimod) totalentreprenøren, der skal stå for de nødvendige myndighedsgodkendelser af projektet, men dog således at totalentreprenøren har ret til tidsfristforlængelse og forsinkelseserstatning, hvis de nødvendige godkendelser ikke foreligger senest 30 arbejdsdage efter, at fyldestgørende projektmateriale er blevet indsendt til myndighederne. Se ABT 93 § 27, nr. 6, og ABT 18 § 37, stk. 1, litra f.

Entreprenøren, herunder totalentreprenøren (uden for ovennævnte 30 arbejdsdage), vil dog ikke kunne gøre et forsinkelseserstatning gældende, hvis bygherren i den konkrete situation kan begrunde, at den forlængede byggesagsbehandling skyldes en "force majeure"-situation.

Det bemærkes herved, at selvom alle offentligt ansatte, der ikke varetager kritiske funktioner, pr. 13. marts 2020 er blevet sendt hjem (for at hindre smittespredning), skal medarbejderne forsat så vidt muligt varetage deres arbejdsopgaver hjemmefra.

Hjemsendelsen vil dog angiveligt medføre en længere sagsbehandlingstid, og er dette tilfældet, og medfører det forsinkelse, kan det ikke udelukkes, at bygherren kan undgå at skulle betale forsinkelseserstatning ud fra et synspunkt om "force majeure".

Det kan i øvrigt ikke på forhånd afvises, at hjemsendelsen af de offentligt ansatte vil kunne sidestilles med et "offentligt påbud eller forbud", og at dette eventuelt kan få betydning for spørgsmålet om erstatning.

11. Manglende afklaring fra bygherren

Forsinkes arbejdet, fordi entreprenøren må afvente bygherrens stillingtagen til en forespørgsel, eller foreligger der i øvrigt en situation, hvor entreprenøren har krav på bygherrens stillingtagen, herunder anvisning, er entreprenøren berettiget til tidsfristforlængelse.

Entreprenøren vil i denne situation herudover som udgangspunkt have ret til forsinkelseserstatning, da ovennævnte må henregnes til "bygherrens forhold".

Entreprenøren vil dog ikke kunne gøre et forsinkelseserstatning gældende, hvis bygherren kan begrunde den manglende eller langsommelige stillingtagen med, at der i den konkrete situation foreligger en "force majeure".

Henset til, at offentligt ansatte, der ikke varetager kritiske funktioner, pr. 13. marts 2020 skal arbejde hjemmefra, kan der fx opstå udfordringer på offentlige byggeprojekter i tilfælde af, at fysisk fremmøde og stillingtagen fra den offentlige bygherres side umiddelbart er *nødvendig* for projektets fortsatte fremdrift. Se i den forbindelse den nye tilsynsregel i AB 18/ABT 18 § 21, stk. 4.

Om den offentlige bygherre i denne situation kan påberåbe sig "force majeure", er usikkert. Desuden skal huskes, at det almindelige loyalitetsprincip medfører, at bygherren (og entreprenøren) under alle omstændigheder skal forsøge en eventuel forsinkelse undgået eller begrænset, hvorfor alternative kommunikationsformer som Skype eller Face-Time bør overvejes.

Det kan i øvrigt ikke på forhånd afvises, at hjemsendelsen af de offentligt ansatte vil kunne sidestilles med et "offentligt påbud eller forbud", og at dette eventuelt kan få betydning for spørgsmålet om erstatning.

12. Skal entreprenøren orientere bygherren, hvis det påregnes, at der vil komme forsinkelse?

Ja, entreprenøren skal orientere bygherren, hvis entreprenøren påregner, at der vil komme en forsinkelse som følge af coronavirussen. Dette følger af det almindelige princip om loyalitet i entrepriseforhold.

Orienteringen skal ske, uanset om forsinkelsen måtte give entreprenøren ret til tidsfristforlængelse.

En orientering kunne fx lyde således:

"Som følge af det verserende udbrud af coronavirus i Danmark og resten af verden, ser vi os nødsaget til loyalt at orientere [bygherren] om, at vi regner med, at dette vil medføre en forsinkelse af arbejdet.

Vi ved endnu ikke, hvor lang en forsinkelse der vil blive tale om, men vi vil naturligvis løbende holde [bygherren] orienteret herom".

Orienteringen skal følges op af et egentligt krav om tidsfristforlængelse, når/hvis den forventede forsinkelse indtræder.

13. Skal entreprenøren underrette bygherren, hvis entreprenøren mener at have krav på tidsfristforlængelse?

Ja, mener entreprenøren at have krav på tidsfristforlængelse, skal entreprenøren snarest muligt underrette bygherren herom. Underretningen (reklamationen) bør altid være skriftlig fx pr. mail eller sms.

Har entreprenøren ret til ekstra tid, vil entreprenøren efter omstændighederne også kunne gøre et forsinkelseserstatningskrav (fx for forøgede byggepladsomkostninger) gældende.

Kan et berettiget krav på tidsfristforlængelse henføres til en "force majeure"-situation, vil entreprenøren dog ikke kunne gøre et forsinkelseserstatningskrav gældende. Anderledes vil det kunne se ud, hvis en forsinkelse skyldes "bygherrens forhold" eller et offentligt "påbud eller forbud".

En reklamation kunne fx lyde således:

"Vedrørende sag [xxxx]

Vi bliver desværre nødt at kræve tidsfristforlængelse på ovennævnte sag som følge de gener, som det verserende udbrud af coronavirus har afledt.

Forsinkelsen skyldes [indsæt konkret begrundelse, fx karantæne, forsinkede leverancer, myndighedstilladelser, bygherrens nedlukning af byggeplads m.v.]

Vi ved endnu ikke, hvor lang en forsinkelse der vil blive tale om, men vi vil snarest vende tilbage med supplerende informationer herom.

I forlængelse heraf bliver vi samtidig også nødt til at tage forbehold for at gøre et krav på erstatning gældende i anledning af forsinkelsen."

Entreprenørens reklamation vedrørende ekstra tid medfører efter AB 18 og ABT 18 også en *egentlig pligt* for bygherren til at reagere. Således følger det af AB 18 § 39, stk. 4, og ABT 18 § 37, stk. 4, at bygherren "*snarest muligt*" skal forholde sig til, om det af entreprenøren fremsatte krav på tidsfristforlængelse kan accepteres. Kan kravet ikke accepteres, skal bygherren begrunde hvorfor. Tilsvarende reaktionsregel findes ikke i AB 92 og ABT 93.

Forholder bygherren sig ikke rettidigt til entreprenørens reklamation i henhold til AB 18/ABT18, vil bygherren kunne risikere at fortabe sin *indsigelse* mod entreprenørens forsinkelseskrav ud fra betragtninger om retsfortabende passivitet.

14. Kan bygherren kræve forcering?

Nej, bygherren har som udgangspunkt ikke ret til at kræve, at entreprenøren forcerer – og dette uanset om bygherren er villig til at betale herfor. Forcering kræver med andre ord aftale.

Dette udgangspunkt gælder, uanset om AB (fx AB 92 eller AB 18) er vedtaget mellem bygherre og entreprenør.

15. Kan entreprenøren forcere mod betaling?

Nej, entreprenøren har som udgangspunkt ikke ret til at forcere mod betaling. Forcering kræver med andre ord aftale.

Entreprenøren kan dog kræve forcering mod betaling, hvis bygherren *med urette* gør gældende, at entreprenøren er i ansvarspådragende forsinkelse (forsinkelse uden at have ret til tidsfristforlængelse), og entreprenøren udfører forceringen for at sikre sig imod dette. Entreprenøren skal i givet fald orientere bygherren inden forceringen påbegyndes. Se fx AB 18 § 41, der er udtryk for udfyldende entrepriseret.

16. Er bygherren som følge af coronavirussen forpligtet til at suspendere et eventuelt dagbods krav?

Indtræder der ansvarspådragende forsinkelse med en aftalt dagbodsbelagt termin, dvs. forsinkelse uden entreprenøren har ret til tidsfristforlængelse, vil bygherren umiddelbart kunne kræve dagbod. Se AB 18 § 40, stk. 4 og 5, der i vidt omfang kodificerer gældende ret vedrørende betingelserne for opkrævning af dagbøder.

Bygherren er med andre ord som udgangspunkt ikke forpligtet til at suspendere et berettiget dagbods krav.

Det bemærkes dog, at Økonomistyrelsen den 18. marts 2020 har opfordret alle statslige institutioner til at "*udvise fleksibilitet, hvis leverandøren fx leverer forsinket som følge af coronavirus/COVID-19.*"

[Se Økonomistyrelsens opfordring her.](#)

Styrelsens opfordring er fulgt op i det aftalepapir, der danner grundlag for den hjælpepakke, som Regeringen præsenterede den 19. marts 2020.

Af aftalepapirret fremgår således, at der vil blive givet dispensation fra bevillingsreglerne med henblik på, at staten kan "*undlade af gøre misligholdelsesbestemmelser (fx krav om betaling af bod for forsinkelse), gældende over for leverandører til staten, hvis misligholdelsen kan henføres til COVID-19.*"

Videre fremgår det af aftalepapiret, at "*Regeringen vil gå i dialog med KL og Danske Regioner om mulighederne for en tilsvarende håndtering i kommuner og regioner.*"

[Find aftalepapiret her.](#)

I tråd med aftalepapiret fremkom Bygherreforeningen, Dansk Byggeri og Dansk Industri den 23. marts 2020 med bl.a. følgende fælles anbefaling (understreget her):

"Vær tilbageholdende med at anvende misligholdelsesbeføjelser, dagbøder etc. Vi skal derfor opfordre til meget tæt dialog mellem aktørerne om årsager til afvigelser og forsinkelser som skyldes corona-epidemien. Gå i konstruktiv dialog om hvilke instrumenter der bedst afhjælper situationen, uden at nogen af parterne lider økonomisk overlast."

Det bemærkes, at Bygherreforeningens medlemsskare er meget bred, og at den omfatter både statslige myndigheder, regionerne, kommuner, almene boligselskaber og private aktører.

[Find Bygherreforeningens medlemsliste her.](#)

17. Kan bygherren ophæve en aftale som følge af forsinkelse?

Ja, bygherren vil *efter omstændighederne* kunne ophæve aftalen som følge af entreprenørens ansvarspådragende forsinkelse, dvs. forsinkelse uden entreprenøren har ret til tidsfristforlængelse.

Ophævelse i entrepriseforhold er dog generelt karakteriseret ved, at der stilles *ganske strenge* krav, før en misligholdelse berettiger bygherren til at ophæve.

Denne strenge adgang til ophævelse er også kommet til udtryk i AB 92 § 40 og AB 18 § 59, hvis indhold er udtryk for almindelig entrepriseret.

I forhold til ophævelse som følge af ansvarspådragende forsinkelse betyder det, at bygherren kun kan ophæve aftalen, hvis der foreligger en "væsentlig forsinkelse fra entreprenørens side", og "forsinkelsen medfører betydelige ulemper for bygherren".

Ophævelse forudsætter desuden, at bygherren forinden har påtalt det forhold, der begrunder ophævelse, og har givet entreprenøren en frist til at rette for sig (dvs. givet entreprenøren mulighed for at genoptage arbejdet). Bygherren kan med andre ord ikke ophæve fra dag til dag.

Hvis bygherren ophæver entrepriseaftalen **med urette**, vil entreprenøren kunne gøre et erstatningskrav gældende. Erstatningen kan som udgangspunkt opgøres til entreprenørens mistede dækningsbidrag på opgaven. Se fx AB 92 § 44, stk. 6, jf. § 14, stk. 5, og AB 18 § 63, stk. 6, jf. § 24, stk. 5.

Ophæver bygherren **med rette**, kan bygherren kræve erstatning for det tab, som bygherren lider ved, at entreprenøren ikke har fuldført arbejdet. Tabet opgøres efter dansk rets almindelige regler og omfatter bl.a. merudgifter ved, at bygherren er nødsaget til at lade en anden entreprenør fuldføre arbejdet. Se fx AB 92 § 44, stk. 6, og AB 18 § 63, stk. 6.

Uanset om bygherren ophæver entrepriseaftalen med rette eller urette, skal bygherren indkalde til en stedeforretning. Ved stedeforretningen udarbejdes en registreringsprotokol. Se AB 92 § 44, stk. 2 og 3, og AB 18 § 63, stk. 2 og 3.

18. Fremtidige entrepriseaftaler?

Indgås der må nuværende tidspunkt nye entrepriseaftaler, hvad der intet er til hinder for, vil det som udgangspunkt være vanskeligt efterfølgende at påberåbe sig coronavirusen som "force majeure". Dette skyldes, at virussen ikke længere er upåregnelig for aftalens parter.

Det må derfor anbefales, at man i forbindelse med aftaleindgåelsen forholder sig til, hvordan eventuelle fremadrettede coronavirus-relaterede forsinkelser skal håndteres både tidsmæssigt og økonomisk.

24. marts 2020, kl. 18.00